

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Навчально-науковий медичний інститут

Кафедра екології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Юрій КОТЛЯР

“ ” 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка»

Спеціальність 014 «Середня освіта»

Спеціалізація 014.01 «Українська мова і література»

Розробник

Олена МАКАРОВА

Завідувач кафедри екології

Людмила ГРИГОР'ЄВА

В.о. завідувача кафедри

Наталія ЛЕБЕДИНЦЕВА

української філології та

міжкультурної комунікації

Гарант освітньої програми:

Ольга ЖВАВА

«Теорія і методика навчання:

Українська мова і література та

англійська мова»

В.о. декана факультету філології

Ірина ДАНИЛЕНКО

Начальник НМВ

Сергій ШКІРЧАК

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни		
Найменування дисципліни	Безпека життєдіяльності та основи охорони праці		
Галузь знань	01 «Освіта / Педагогіка»		
Спеціальність	014 «Середня освіта»		
Спеціалізація	014.01 «Українська мова і література»		
Освітня програма	Теорія і методика навчання: Українська мова і література та англійська мова		
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)		
Статус дисципліни	Нормативна циклу загальної підготовки		
Курс навчання	1-й		
Навчальний рік	2023-2024		
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма	
	1	-	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	кредитів / годин 3/90		
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма	
	• лекції	15 год.	
	• семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові)	15 год.	
	• годин самостійної роботи студентів	60 год.	
Відсоток аудиторного навантаження	33%		
Мова викладання	українська		
Форма проміжного контролю			
Форма підсумкового контролю	Залік		

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» займає провідне місце у структурно-логічній схемі підготовки фахівця за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст», «бакалавр», оскільки є дисципліною, що використовує досягнення та методи фундаментальних та прикладних наук з філософії, біології, фізики, хімії, соціології, психології, екології, економіки, менеджменту тощо і дозволяє випускнику вирішувати професійні завдання за певною спеціальністю з урахуванням ризику виникнення внутрішніх і зовнішніх небезпек, що спричиняють надзвичайні ситуації та їхніх негативних наслідків.

Мета полягає у набутті студентом компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Предметом дисципліни є це будь-які елементи природи (люди, рослини, тварини), або її явища, фактори, властивості, які існують незалежно від людини і які потрібно встановити, описати, щоб використати для практичних потреб. В даному випадку такий предмет не один - це насамперед людина і все те з чим вона взаємодіє - знаряддя праці (машини, механізми - техніка), середовище в якому відбувається діяльність - виробниче, побутове, природне, психічне, соціальне. Отже, поняття

"Середовище" - складне, тому і предмет вивчення БЖДЛ дуже складна система – "людина-машина(техніка) - середовище" (ЛМС). Об'єкт вивчення – це окремі сторони, характеристики певного предмета. Отже, предмет вивчення БЖД – моделі безпеки, зокрема людини та суспільства, об'єкт освітянського напрямку БЖД людини, суспільства – безпека як явище.

Завданням дисципліни є набуття студентами вмінь та навичок щодо:

- опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятного ризику, міжнародних екологічних стандартів,

- знання сучасних проблем і головних завдань безпеки життєдіяльності та вміння визначити коло своїх обов'язків з питань виконання завдань професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання.

- вміння оцінити середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, провести моніторинг небезпечних ситуацій та обґрунтувати головні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій.

- здатність приймати рішення щодо безпеки в межах своїх повноважень.

Передумови вивчення дисципліни: знання, які студенти отримують при вивченні навчальної дисципліни "Безпека життєдіяльності та основи охорони праці", є додатковими до інших професійно-орієнтованих дисциплін. Навчальною робочою програмою передбачено, що в кожному семестрі заняття з цієї дисципліни будуть підсилювати навчальний ефект інших дисциплін навчального плану, розширювати й поглиблювати набуті студентами знання.

Навчальний процес, згідно з програмою навчальної дисципліни, здійснюється у таких формах: лекційні, лабораторні та практичні заняття; виконання індивідуально науково-дослідного завдання; самостійна робота студента; контрольні заходи.

Розроблена програма відповідає **освітньо-професійній програмі (ОПП)** спеціальності та спрямована на формування **таких загальних компетентностей:**

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 1);

- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК 3);

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК 14).

Відповідно до освітньо-професійної програми зазначеної спеціальності очікувані **програми результати навчання (ПРН)** включають уміння:

- керуватися у своїй діяльності принципами толерантності, діалогу, співробітництва та емпатійної культури (ПРН 15).

- знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії в професійному колективі (ПРН 18).

- знати вимоги щодо безпеки життєдіяльності й охорони життя й здоров'я учнів в освітньому процесі та позаурочній діяльності (ПРН 23).

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

№	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостій на робота
1.	Теоретичні основи безпеки життєдіяльності (БЖД) і забезпечення безпеки людини в середовищах його існування. Загальні положення навчальної дисципліни Категорійно-понятійний апарат безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек. Характеристика людини у системі у системі «людина – середовище».	2	2	10
2.	Основи фізіології людини в контексті його здоров'я і безпеки. Роль сприйнятливості в безпеці життєдіяльності людини. Середовище життєдіяльності людини. Безпека в умовах кримінальної злочинності і тероризму.	2	2	5
3.	Перша допомога при нещасних випадках. Безпека життєдіяльності в законах і підзаконних актах. Корпоративна безпека.	2	2	7
4.	Основи охорони праці. Загальні питання охорони праці. Правове та нормативне регулювання охорони праці. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці	2	2	10
5.	Організація і навчання з охорони праці на підприємстві. Навчання з питань охорони праці. Профілактика травматизму та професійних захворювань.	2	2	7
6.	Санітарно-гігієнічні та ергонометричні основи охорони праці. Повітряне середовище виробничих приміщень. Освітлення виробничих приміщень.	2	2	7
7.	Виробничий шум, ультра- та інфразвук й виробнича вібрація. Електромагнітні поля та випромінювання різної фізичної природи та частотних діапазонів. Іонізуюче випромінювання.	2	2	7
8.	Загальні вимоги безпеки праці. Електробезпека. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах.	1	1	7
Усього за курсом:		15	15	60

4. Зміст навчальної дисципліни – тематичні плани дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності (БЖД) і забезпечення безпеки людини в середовищах його існування. Загальні положення навчальної дисципліни. Категорійно-понятійний апарат безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек. Характеристика людини у системі у системі «людина – середовище».
2	Тема 2. Основи фізіології людини в контексті його здоров'я і безпеки. Роль сприйнятливості в безпеці життєдіяльності людини. Середовище життєдіяльності людини. Безпека в умовах кримінальної злочинності і тероризму.
3	Тема 3. Перша допомога при нещасних випадках. Безпека життєдіяльності в законах і підзаконних актах. Корпоративна безпека.
4	Тема 4. Загальні питання охорони праці. Правове та нормативне регулювання охорони праці. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.
5	Тема 5. Організація охорони праці на підприємстві. Навчання з питань охорони праці. Профілактика травматизму та професійних захворювань.
6	Тема 6. Санітарно-гігієнічні та ергонометричні основи охорони праці. Повітряне середовище виробничих приміщень. Освітлення виробничих приміщень.
7	Тема 7. Виробничий шум, ультра- та інфразвук й виробнича вібрація. Електромагнітні поля та випромінювання різної фізичної природи та частотних діапазонів. Іонізуюче випромінювання.
8	Тема 8. Загальні вимоги безпеки праці. Електробезпека. Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах. Безпечність праці в системі «людина – машина – середовище». Загальні вимоги безпеки до виробничого (технологічного) обладнання та процесів. Вимоги безпеки під час роботи транспорту. Безпека під час виконання вантажно-розвантажувальних робіт. Безпечна експлуатація трубопроводів і посудин, які працюють під тиском. Загальні питання електробезпеки та дія електричного струму на організм людини. Види електротравм та чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Основні причини електротравм та умови ураження людини електричним струмом. Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом. Горіння та показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю та класифікація вибухонебезпечних та пожежонебезпечних приміщень та зон. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація та способи і засоби пожежогасіння. Вивчення правил пожежної безпеки та дії персоналу при виникненні пожежі.

4.2. План практичних

(семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Назва теми / план
1	<i>Семінарське заняття 1. Природні, техногенні небезпеки та соціально-політичні. Засоби їх попередження.</i>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Геологічні, гідрологічні і біологічні загрози. 2. Комплекс заходів з запобігання природних надзвичайних ситуацій та організації дій щодо усунення їхніх негативних наслідків. 3. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. 4. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. 5. Етапи розвитку пожежі, зони горіння, теплового впливу, задимлення, токсичності. 6. Вибух. 7. Джерела радіації та одиниці її вимірювання. 8. Класифікація радіаційних та хімічних аварій за характером дії і масштабами. 9. Аварії на хімічно-небезпечних об'єктах та вимоги до їхнього розміщення та розвитку. 10. Соціальні та психологічні фактори ризику. 11. Поведінкові реакції населення у надзвичайних ситуаціях (соціально-політичні конфлікти, тероризм, його види). 12. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. 13. Вплив інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.
2	<p><i>Семінарське заняття 2. Фізіологічні та психологічні фактори забезпечення безпеки людини.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Людина є основним елементом системи «Л-М-С» (людина – машина - середовище). 2. Здоров'я людини з медико-біологічної і соціальної точки зору. 3. Зміст поняття «гомеостаз». 4. Зовнішні і внутрішні дії, які впливають на стан людини, а також захворювання, які викликаються чинниками навколишнього середовища.
3	<p><i>Семінарське заняття 3. Медико-біологічні та соціальні фактори забезпечення безпеки людини.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Адаптація організму до зовнішніх факторів середовища. 2. Аналізатори людини. 3. Мутагенез та антимутагени. 4. Нові захворювання, поява яких індукована станом довкілля. 5. Фактори, які впливають на ДНК людини: біологічні, фізичні, хімічні, екологічні. 6. Профілактика та лікування інтоксикацій.
4	<p><i>Семінарське заняття 4. Надання першої медичної долікарняної допомоги потерпілому.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення поняття перша долікарська допомога. 2. Загальні принципи надання першої долікарської допомоги. 3. Ознаки певних видів ураження. 4. Послідовність надання першої долікарської допомоги. 5. Практичні навички та вміння для надання першої допомоги потерпілому.
5	<p><i>Семінарське заняття 5. Законодавча та нормативна база з питань охорони праці.</i></p> <p>Передбачається обговорення загальних законів України, а також спеціальних законодавчих актів, що визначають основні положення про охорону праці, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Закон України „Про охорону праці”; – Закон України „Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя”; – Закон України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного

	захворювання, які спричинили втрату працездатності”; – основні державні нормативні акти про охорону праці (НПАОП), міждержавні стандарти Системи стандартів безпеки праці (ГОСТ ССБТ), санітарні та будівельні норми і правила.
6	Семінарське заняття 6. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. Передбачається обговорення таких питань: – розслідування та облік нещасних випадків; – спеціальне розслідування; – розслідування та облік випадків виявлення хронічних професійних захворювань і отруєнь; – розслідування і облік аварій.
7	Практичне заняття (виконання практичних завдань №1-3 - на вибір одне завдання).
8	Практичне заняття (виконання практичних завдань №1-3 - на вибір одне завдання). <i>Продовження.</i>

4.3. Завдання для самостійної роботи

Передбачаються такі види самостійної роботи:

1. Підготовку до практичних занять;
2. Підготовку і захист письмових індивідуальних робіт: індивідуальної пошукової інформаційної роботи;
3. Підготовку до підсумкового контролю знань за контрольними питаннями.

Важливе значення в керівництві самостійною роботою студентів відводиться індивідуальним та груповим консультаціям, їх мета – допомогти студентам у вивченні того чи іншого питання, в правильній організації самостійної роботи над вивченням предмета.

Успішність підготовки до практичних занять і складання заліку значною мірою залежить від організації самостійної роботи. Для здійснення самостійної роботи студентам рекомендується ознайомитись з навчально-методичною літературою, перелік якої наведено в списку рекомендованої літератури, а також публікаціями періодичних видань. Рекомендовану літературу необхідно вивчати систематично, згідно із списком і в такій послідовності:

- а) ознайомитись за навчальною програмою із змістом кожної теми;
- б) засвоїти навчальний матеріал, що відноситься до конкретної теми;
- в) дати відповідь на контрольні запитання відповідної теми;
- г) виписати всі незрозумілі питання для розгляду їх на консультації.

При вивченні навчального матеріалу необхідно використовувати звіти підприємств і інші джерела інформації, аналізуючи зміни показників за методикою, поданою в підручниках.

За результатами контролю студентам виставляють оцінки в журналах поточної успішності за бальною системою модульно-рейтингового контролю. Підсумковий контроль знань у вигляді заліку здійснюється за контрольними питаннями.

Контрольна робота № 1 за темою «Безпека життєдіяльності».

Контрольна робота № 2 за темою «Основи охорони праці».

Вимоги до оформлення КР:

Студенти виконують один із запропонованих варіантів контрольної роботи. Вибір відповідного варіанту здійснюється за порядковим номером студента у журналі відвідувань.

Документ, який здається викладачу, складається з:

- титульного листа, на якому вказується назва вищого навчального закладу та його підпорядкування, найменування кафедри, тема, номер варіанту,

прізвище та ініціали автора роботи, місто, де знаходиться університет та рік виконання;

- основного змісту роботи, у якому відображені завдання, поставлені перед студентом;

- списку використаних джерел.

В основній частині індивідуальної роботи повинно бути висвітлене поставлене питання на достатньому науковому рівні. Загальний обсяг індивідуальної роботи має складати 10 сторінок друкованого тексту. Студент повинен самостійно здійснити підбір нормативно-правових актів, загальної, навчальної, наукової та спеціальної літератури. Індивідуальна робота підписується студентом і вказується дата її виконання. Виконану роботу студент здає згідно із встановленими строками.

Індивідуальна робота має бути виконана англійською мовою на папері форматом А4. Вона може подаватися в друкованому вигляді за вимогами:; поля: верхнє - 2,5, нижнє 2,0, лівє - 3,5, правє - 1,5. Сторінки роботи мають бути пронумеровані.

Вимоги до оформлення індивідуальних письмових робіт: формат А4, поля: лівє – 3 см, правє – 1 см, верхнє та нижнє – по 2 см, розмір шрифту 14 пт, інтервал – 1,5 ст., шрифт Times New Roman. Обсяг реферату: титульна сторінка, вступ, 3 розділи – мінімум по 4 сторінки, висновки – 1 сторінка, список використаних джерел – 1 сторінка.

Практичні завдання (одне завдання на вибір)

Практичне завдання 1. На занятті передбачається ознайомлення з переліком та змістом актів розслідування, що складаються за відповідними формами (форми Н-1...Н-10, П-1...П-6, А-1, А-2).

Всі необхідні матеріали наведені в списку рекомендованої літератури.

Зразки актів розслідування за відповідними формами в необхідній кількості зберігаються на кафедрі екології.

Практичне завдання 2. *Надання першої медичної долікарської допомоги потерпілому на виробництві.*

Користуючись літературою, студенти письмово зазначають послідовні правильні рятувальні й реанімаційні дії в конкретній ситуації при заданому ураженні потерпілого (згідно з варіантом за таблицею 1).

Таблиця 1. **Перелік конкретних уражень, завданих потерпілому тим чи іншим фактором у тій чи іншій ситуації**

Найменування реалізованої події	Наслідки ураження потерпілого та їх ознаки
Дорожньо-транспортна пригода	Клінічна смерть, закритий перелом лівої ноги

Послідовні правильні рятувальні й реанімаційні дії студента в конкретній ситуації при заданому ураженні потерпілого.

Практичне завдання 3. Виконання розрахунково-графічних робіт.

Теми індивідуальної пошукової інформаційної роботи

1. Безпека життєдіяльності – як категорія. (Визначення поняття безпеки. Безпека абсолютна та відносна. Життєдіяльність – як процес існування та самореалізації індивіда в єдності його життєвих потреб і можливостей.)

2. Безпека життєдіяльності – як категорія. (Система "Людина – життєве середовище" та її компоненти. Природне оточення та матеріальна культура - основні елементи життєвого середовища людини. Життєдіяльність - як комплекс взаємозв'язків у системі «людина - життєве середовище». Рівні системи "людина - життєве середовище".)

3. Безпека життєдіяльності як категорія. (Система з однією особою в системі "людина життєве середовище". Мікроколектив, мініколектив, колектив. Колективи

трудові, за місцем проживання, згідно з родинними відносинами, згідно з соціальним статусом, згідно з політичними та релігійними переконаннями. Населені пункти, регіон, країна, людство в цілому.

4. Безпека життєдіяльності - як категорія. (Основні поняття та визначення життєдіяльності. Рівновага в системі "людина - життєве середовище". Аксиома про потенційну небезпеку діяльності людини. Об'єкти та цілі безпеки життєдіяльності в системі "людина-природне середовище" різного рівня.)

5. Безпека життєдіяльності - як категорія. (Системи забезпечення життєдіяльності людини в середовищі її існування. Умови для збалансованого безпечного існування людей, право людини, свободу, недоторканість. Право на самозахист. Межа самозахисту).

6. Здоров'я людини як медико-біологічна та соціальна категорія. (Гомеостаз як особливий механізм захисту організму людини. Зовнішні та внутрішні подразники, що впливають на стан людини. Захворювання, які викликаються факторами оточуючого середовища.)

7. Організм людини в оточуючому середовищі. (Нервова система - природна система захисту життєдіяльності організму людини від небезпеки. Рушійний апарат людини. Функціональний стан. Корекція поведінки. Час реакції. Умовні та безумовні рефлекси. Характеристика аналізаторів.)

8. Людина-оператор - як ланка обробки інформації. (Роль зорового, слухового, смакового, нюхального, больового, дотикового аналізаторів та вестибулярного апарату в забезпеченні життєдіяльності людини.)

9. Гранично допустимий вплив шкідливих факторів на людину. (Синергізм (ефект перевищення сумарної дії) та антагонізм (ефект нейтралізації дії) шкідливих факторів. Біоритми та їх роль в життєдіяльності людини.)

10. Мотиваційні, емоційні, вольові та психомоторні процеси, (психічні характеристики особистості. Психофізичний стан людини та вплив на нього наркотичних, лікарських та інших речовин.)

11. Організм людини в технічному оточенні. (Людина та світ техніки. Технічні засоби підтримання життя. Штучні органи. Індивідуальне захисне спорядження та засоби індивідуального захисту.)

12. Людина - як біологічний та соціальний суб'єкт. (Потреби людини: фізіологічні, матеріальні та духовні. Середовище життєдіяльності, його характеристика, оптимальні та допустимі параметри з точки зору забезпечення життєдіяльності людського організму).

13. Середовище: природне, виробниче, побутове, соціально-політичне. (Повітря, вода, продукти харчування та світло як необхідні умови життєдіяльності людини. їх фізіологічне та гігієнічне значення. Оптимальні та допустимі параметри повітряного середовища та освітлення.)

14. Взаємодія людини з біосферою в цілому, окремими її складовими та компонентами. (Місце і роль флори та фауни у забезпеченні життєдіяльності людини. Вплив мікроорганізмів на життєдіяльність організму людини. Ноосфера, як новий еволюційний стан біосфери. Сучасний стан ноосфери та біосфери.)

15. Духовне середовище людини. (Соціально-політичне оточуюче середовище. Соціум. Соціальні та психологічні фактори, що впливають на безпеку життєдіяльності людини, категорії факторів, що змушують людину ризикувати. Психологічні причини свідомого порушення людьми вимог безпеки. Антропометрична, біофізична, енергетична, соціальна та техніко-естетична сумісність людини з технікою та середовищем.)

16. Модель сприймання та переробки інформації в системі „людина - життєве середовище". (Методи, заходи та засоби забезпечення оптимальних умов життєдіяльності, людини, колективу, соціуму, людства.)

17. Соціальні та політичні небезпеки. (Загальні закономірності виникнення соціальних та політичних джерел небезпеки. Дезінформація як джерело небезпеки. Небезпеки економічної діяльності.)

18. Соціальні небезпеки. (Небезпеки, викликані низьким духовним та культурним рівнем, бродяжництво, проституція, пияцтво, алкоголізм, тютюнопаління. Соціальні джерела небезпеки, викликані незадовільним матеріальним становищем та умовами проживання: страйки, повстання, революції.)

19. Соціальні небезпеки. (Вандалізм та тероризм. Конфліктні ситуації на міжнаціональному, етнічному, расовому чи релігійному ґрунті. Неадекватність самооцінки та інші причини виникнення конфліктів. Суїцид.)

20. Політичні небезпеки. (Конфлікти на міжнаціональному та міждержавному рівні, духовне гноблення, політичний тероризм, ідеологічні, між партійні, міжконфесійні та збройні конфлікти, війни. Мілітарність як один з факторів, що викликає напруженість у стосунках між країнами та націями.)

21. Засоби та заходи, спрямовані на запобігання виникненню конфліктних ситуацій (політичні небезпеки). Забезпечення безпеки економічної діяльності.

22. Побутове середовище. (Небезпечні фактори, причини та небажані наслідки пов'язані з урбанізацією середовища життєдіяльності людини. Поведінка людини в специфічних умовах великих населених пунктів. Характерні приклади захворюваності, травматизму та аварій у побуті.)

23. Побутове середовище. (Вимоги до технічного стану житлового фонду, інженерного обладнання, транспортних засобів, комунікацій, місць відпочинку та розваг мешканців будинку, мікрорайону, населеного пункту, мегаполісу.)

24. Побутове середовище. (Особливі заходи безпеки при використанні газу, токсичних, пожежо- та вибухонебезпечних речовин, електричного устаткування, посудин, що знаходяться під тиском, тощо. Загальні правила користування і поведінки в приміщеннях багатоквартирних житлових будинків та на при будинковій території.)

25. Побутове середовище. (Заходи для створення безпечних умов та сприятливого життєвого середовища з необхідною інфраструктурою соціально-побутового та культурного обслуговування населення.)

26. Побутове середовище. (Вимоги щодо забезпечення санітарно-гігієнічного та епідемічного благополуччя населення. Заходи та засоби щодо попередження зсувів, пожеж та вибухів.)

27. Побутове середовище. (Загальні правила поведінки на вулицях та дорогах, використання транспортних засобів.)

28. Чорнобильська трагедія.

29. Основи теорії і практики культури здоров'я людини. Духовних, психічний, фізичний, соціальний аспекти здоров'я людини.

30. Необхідні технічні засоби та психофізіологічні резерви організму, що зменшують шкідливий вплив та наслідки у екстремальних ситуаціях.

31. Закони, законодавчі та нормативні акти, кодекси та інші регламентуючі безпеку життєдіяльності документи.

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Для успішного проходження курсу достатньо використання літературних джерел, що знаходяться в бібліотеках університету та міста, мережі Internet, програмне забезпечення – MS Word, Excel.

Студентам дається також можливість використання навчально-наукової літератури з бібліотеки кафедри екології, а також електронних посібників, які завантажено у систему MOODLE.

Для виконання практично-лабораторних занять використовується дозиметрична і радіометрична апаратура та обладнання кафедри екології.

5. Підсумковий контроль

Перелік питань до заліку

1. Дайте визначення небезпечних і шкідливих факторів антропогенного походження.
2. Дайте визначення поняття ризику виникнення небезпеки для людини.
3. Наведіть класифікацію природних небезпек.
4. Наведіть небезпеки сучасного середовища існування людини.
5. Наведіть номенклатуру і класифікацію небезпек.
6. Наведіть правила поведінки і дії населення при деяких стихійних лихах.
7. Наведіть природні небезпеки, характерні для України.
8. Наведіть соціальні та політичні небезпеки для людини у середовищі її мешкання.
9. Надайте загальну характеристику аналізаторів людини (функції, призначення).
10. Обґрунтуйте концепцію допустимого ризику.
11. Обґрунтуйте системний аналіз безпеки людини у середовищі її життєдіяльності.
12. Охарактеризуйте атмосферні природні небезпеки.
13. Охарактеризуйте біологічне забруднення довкілля.
14. Охарактеризуйте вібраційну чутливість людини.
15. Охарактеризуйте гідросферні природні небезпеки.
16. Охарактеризуйте енергетичне забруднення довкілля.
17. Охарактеризуйте зоровий аналізатор людини (будову, функції, причини погіршення роботи).
18. Охарактеризуйте нюховий аналізатор людини (будову, функції, причини погіршення роботи).
19. Охарактеризуйте слуховий аналізатор людини (будова, функція, причини погіршення роботи).
20. Охарактеризуйте смаковий аналізатор людини (будову, функції, причини погіршення роботи).
21. Охарактеризуйте шкіряний аналізатор (будову, функції, причини погіршення роботи).
22. Перелічіть небезпеки в сучасному урбанізованому середовищі.
23. Поясніть і охарактеризуйте космічні природні небезпеки.
24. Поясніть, в чому полягає хімічне забруднення довкілля.
25. Поясніть, у чому полягає біологічне забруднення довкілля.
26. Поясніть, у чому полягає взаємодія людини з середовищем проживання, аксіома про потенційну небезпеку процесу взаємодії.
27. Поясніть, у чому полягає вплив небезпечних і шкідливих факторів антропогенного походження на організм людини.
28. Поясніть, у чому полягає фізичне забруднення довкілля.
29. Поясніть, у чому полягають літосферні природні небезпеки.
30. Охорона праці як соціально-економічний чинник і галузь науки.
31. Основні поняття у галузі охорони праці.
32. Основні розділи дисципліни „Основи охорони праці” та її зв’язок з іншими дисциплінами.
33. Основні законодавчі акти про охорону праці.
34. Основні положення Закону України „Про охорону праці”.
35. Основні положення Закону України „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”.

36. Види та строки навчання та перевірки знань робітників з питань охорони праці.
37. Основні види інструктажів з питань охорони праці, їх призначення та періодичність.
38. Розслідування та облік нещасних випадків. Спеціальне розслідування нещасних випадків.
39. Розслідування та облік випадків виявлення хронічних професійних захворювань і отруєнь.
40. Розслідування та облік аварій.
41. Гігієна праці та виробнича санітарія.
42. Вентиляція виробничих приміщень. Призначення та класифікація систем вентиляції.
43. Мікроклімат виробничих приміщень. Вплив параметрів мікроклімату на організм людини.
44. Основні світлотехнічні поняття та одиниці.
45. Види виробничого освітлення.
46. Фізичні характеристики шуму. Нормування шуму та вимірювання його рівнів. Вплив шуму на організм людини. Основні принципи захисту від шкідливого впливу шуму на організм людини.
47. Інфразвук та ультразвук, його джерела та принципи нормування. Вплив на організм людини.
48. Основні параметри та види вібрації. Нормування вібрації та вимірювання її рівнів. Вплив вібрації на організм людини.
49. Види та властивості іонізуючих випромінювань. Вплив іонізуючого випромінювання на організм людини. Нормування іонізуючого випромінювання. Заходи і засоби захисту від іонізуючого випромінювання.
50. Електромагнітні випромінювання, що пов'язані з експлуатацією комп'ютерної техніки (рентгенівське, оптичне та радіочастотного діапазону). Їх вплив на організм людини.
51. Електробезпека. Електротравматизм та дія електричного струму на організм людини. Фактори, що спливають на наслідки ураження людини електричним струмом. Основні види електричних травм.
52. Надання медичної допомоги при ураженні людини електричним струмом.
53. Пожежна безпека. Основні причини пожеж. Небезпечні та шкідливі чинники, що пов'язані з пожежами.
54. Основи теорії горіння та різновиди горіння. Необхідні умови для виникнення горіння.
55. Показники пожежовибухо небезпечності.
56. Категорія приміщень за вибухо- та пожежо небезпечністю.
57. Установки та засоби гасіння пожеж.
58. Організація пожежної безпеки на підприємствах (установах, організаціях).

Приклад залікового білету:

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Рівень вищої освіти Перший (бакалавр)
Спеціальність 014 «Середня освіта»
Спеціалізація 014.01 «Українська мова і література»
Семестр 1
Навчальна дисципліна Безпека життєдіяльності (безпека життєдіяльності,
основи охорони праці)

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № ____ 0 ____

1. Дайте визначення небезпечних і шкідливих факторів антропогенного походження.
2. Поясніть, у чому полягає біологічне забруднення довкілля.
3. Організація пожежної безпеки.

Затверджено на засіданні кафедри екології

Протокол № _____ від „_____” _____ 20__ року

Завідувач кафедри

Викладач

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Діагностика результатів навчання включає поточний і підсумковий контроль. Контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. На залік відводиться максимальна кількість балів – 30 балів.

№ завдання залікового білету	Максимальна кількість балів
1	15
2	5
3	10

6.1. Критерії оцінювання для досягнення максимальної кількості балів

Максимальну кількість балів, яку може отримати студент протягом 1 семестру становить 70 балів

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Виступи на семінарських заняттях	30 б. (6*5 б.)
2	Виконання практичних завдань	20 б.
3	Виконання та захист контрольної роботи №1 та №2	20 б. (2*10 б.)
Усього протягом семестру		70
4	Залік	30
Всього		100

Критерії оцінювання завдань для досягнення максимальної кількості балів у 1 семестрі

Вид діяльності (завдання)	Критерії для максимальної кількості балів
Виступи на семінарських заняттях	– Знання матеріалу (2 б.), – Опрацювання додаткової літератури (1 б.), – Активна участь в обговоренні питань семінару (2 б.).
Робота на практично-лаборатор. заняттях ПРН№1-2	– Підготовка до заняття (опрацювання матеріалу, підготовка до виконання: визначення теми, мети) (10 б.), – Повне і вірне виконання роботи (5 б.), – Наявність висновків (5 б.).
Виконання та захист контрольної роботи	– Велика кількість опрацьованих літературних джерел (2 б.), – Дотримання структури роботи (Зміст, Вступ, Основна частина, Висновки) (2 б.), – Дотримання вимог в оформленні (в т.ч. посилань на літературне джерело) (2 б.),

	- Наявність власних суджень (2 б.), - Підготовка презентації до роботи (2 б.).

Розгорнуті критерії оцінювання

1. Виступи на семінарських заняттях

Студентові виставляється 5 балів, якщо ним підготовлено повна та розгорнута відповідь.

- Знання матеріалу (2 б.),
- Опрацювання додаткової літератури (1 б.),
- Активна участь в обговоренні питань семінару (2 б.).

2. Робота на практично-лаборатор. заняттях ПР№1-2 – 20 б.

а) оцінка «відмінно» (20 балів) виставляється студентові, якщо він:

- у повному обсязі (на 100%) підготував практичне заняття, дав розгорнуту зв'язну відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки використав додаткову літературу;

- правильно (без помилок або зробив 1 негрубу) виконав роботу, обґрунтувавши хід власних думок;

б) оцінка «добре» (15-19 балів) виставляється студентові, якщо він:

- підготував 75% практичного заняття, по суті й змістовно виконав завдання, але при цьому допустив неточності у формулюванні визначень, понять і явищ;

- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки, але не користувався додатковою літературою;

- правильно виконав роботу, допустивши 2-3 помилки, при цьому обґрунтував хід власних думок;

в) оцінка «задовільно» (10-14 балів) виставляється студентові, якщо він:

- підготував 50% практичного заняття, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок, або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища;

- дав неповну (часткову) відповідь на контрольне (-і) питання, що потребувало суттєвих доповнень чи коментарів з боку викладача чи інших студентів, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури;

- виконав вправу, допустивши 4-5 помилок, не зміг обґрунтувати (або частково обґрунтував) хід власних думок;

г) оцінка «незадовільно» (0-9 балів) виставляється студентові, якщо він:

- підготував практичне заняття в обсязі, меншому за 50%, по суті й за змістом не виконав завдання або відмовився відповідати;

- дав неправильну (нелогічну) відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури або відмовився відповідати;

- неправильно виконав роботу, зробивши 6 і більше помилок, не зміг пояснити хід виконання або зовсім не виконав вправи.

3. Виконання та захист контрольної роботи №1-2 – 10 б.

3. Теоретичне питання:

а) оцінка «відмінно» (10 балів) виставляється студентові, якщо він:

- у повному обсязі (на 100%) відповів на питання, дав розгорнуту зв'язну відповідь на нього, проілюструвавши наведені положення, терміни прикладами; відповідь написано без помилок (або в тексті відповіді наявні незначні відхилення від норм літературної мови);

б) оцінка «добре» (6-9 балів) виставляється студентові, якщо він:

- висвітлив правильно 75% питання, відповідь є зв'язною, логічною, хід думок загалом проілюстровано прикладами; у тексті відповіді наявні мовні (мовленнєві) недоліки (до 3 помилок);

в) оцінка «задовільно» (4-5 балів) виставляється студентові, якщо він:

- виклав 50% обсягу зазначеного питання, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок (до 6 помилок), або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища, терміни і положення проілюстровано прикладами частково;

г) оцінка «незадовільно» (0-3 бали) виставляється студентові, якщо він:

- відповів менше ніж на 50% обсягу поставленого питання або відмовився відповідати (0 балів); порушив точність і логічність висловлювання; не проілюстрував хід власних думок прикладами, факти, викладені у відповіді, не відповідають дійсності або перекручені; відповідь хибує на численні мовні й мовленнєві помилки; порушив правила академічної доброчесності (3 бали).

7. Рекомендовані джерела інформації.

7.1. Підручники, опорні конспекти лекцій

7.1.1. Конспекти лекцій викладачів кафедри екології ЧНУ імені Петра Могили:

–в системі MOODLE ЧНУ імені Петра Могили:

7.1.2. Навчальні посібники бібліотечного фонду кафедри екології ЧНУ імені Петра Могили і наукової бібліотеки ЧНУ імені Петра Могили:

1. Основи охорони праці: Підручник. 2-ге видання / К.Н. Ткачук, М.О. Халімовський, В.В. Зацарний та ін. Київ : Основа, 2006 448 с.

2. Запорожець О.І., Протоєрейський О.С., Франчук Г.М., Боровик І. М. Основи охорони праці. Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 264 с.

3. Основи охорони праці: /В.В. Березуцький, Т.С. Бондаренко, Г.Г.Валенко та ін.; за ред. проф. В.В. Березуцького. Харків :Факт, 2005. 480 с.

4. Русаловський А. В. Правові та організаційні питання охорони праці: Навч. посіб. 4-те вид., допов. і перероб. Київ : Університет «Україна», 2009. 295 с.

5. Охорона праці: навч. посіб. / З.М. Яремко, С.В. Тимошук, О.І. Третяк, Р.М. Ковтун; за ред. проф. З.М. Яремка. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 374 с.

6. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: Навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2009. 540 с.

7. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці. Підручник – Львів : УАД, 2006 336 с.

8. Охорона праці та промислова безпека: Навч. посіб. / К. Н. Ткачук, В. В. Зацарний, Р. В. Сабарно, С. Ф. Каштанов, Л. О. Міт'юк, Л. Д. Третьякова, К. К.Ткачук, А. В. Чадюк. За ред. К. Н. Ткачука і В. В. Зацарного. Київ : 2009.

9. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. Львів : Тріада плюс, 2010. 648 с.

10. Охорона праці (практикум): Навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. Львів : Тріада плюс, 2011. 436 с.

11. Серіков Я. О. Основи охорони праці: Навч. посіб. Харків, ХНАМГ, 2007. 227 с.

12. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці. Київ : Каравела, 2004. 408 с.

13. Лабораторний практикум з курсу «Основи охорони праці»/ В. В. Березуцький, Т. С. Бондаренко, Л. А. Васьковець та ін.; За ред. В. В. Березуцького. Харків : Факт, 2005. 348 с.

7.1.3.Інтернет ресурси

1. <http://www.dnopr.kiev.ua> - Офіційний сайт Держгірпромнагляду.

2. <http://www.mon.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

3. <http://www.mns.gov.ua> - Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України.
4. <http://www.social.org.ua> Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.
5. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
6. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
7. <http://www.budinfo.com.ua> - Портал «Украина строительная: строительные компании Украины, строительные стандарты: ДБН ГОСТ ДСТУ».